

Cédulák XIII.

– a régmúltban kezdődött, majd Mohács után újult erővel folytatódott a magyar értelmiség lefejezése, melynek íme egy epizódja a szegedi bölcsészkaron: már 1957 januárjában megkezdődött az új tanév, miután októberben megszakadt a frissen kezdett '56-os – meséli egy akkori hallgató. A pedagógia tanszéken neveléelméletet oktattak, a kommunizmus pedagógiáját, amelyről akkor még csak fejezeteket adott elő a későbbi professzori tanerő (éppen a mi évfolyamunk lett a szerencsés kiválasztott). Az egyik „peda”-óra végén, a legendás Tetta bácsi, aki mindig kitette a katedrára a karóráját, ezúttal már elindult a kijárat felé, amikor észbe kapott, és visszasietett a kézi vekkerért. Annyit még odabökött a körülötte álló, irányváltásán meglepett diákoknak: „Elfelejtetem, hogy bejöttek az oroszok.” A következő órán már nem ő tanította a pedát... Ehhez hasonló helyzetbe került egy jeles tanárnő, aki az európai középkort oktatta. A *Rejtélyek, botrányok a középkorban* c. kötete a polcomon áll, de (szégyen fejemre) éppen csak belenézegettem. Nos, a professzor asszony „reméljük, az ifjúság áldozata nem volt hiábavaló” bevezető mondatlal kezdte első és – amint az egy héttel később kiderült – egyben utolsó egyetemi óráját... Mindkét esetben célba ért a följelentés. A jelentőt természetesen ismerték a társai, s bár vétkesek közt cinkos, aki néma – ők okkal hallgattak. Én sem tettem volna mást az ismerős korlátok miatt. Különben a jelentő utóbb íróként definiálta magát, éppen szegedi éveit megörökítve, ám tartok tőle fölösen fogyasztva a könyvlapokat. Lám, jelentései idején még csak hónapok teltek el ama fényes napok óta, de vele máris újrakezdődött a múlt...

– 1989-ben Francis Fukuyama az amerikai külügyminisztérium ifjú munkatársaként adta közre *A történelem vége?* című, mindössze néhány oldalas tanulmányát, és ezzel egy csapásra világhírűvé vált. Ám alig negyedszázad telt el, és hol vagyunk ma ettől?! Az európai történelem utóbbi

hét évtizedes szakaszának, úgy tűnik, mindenképpen vége, de az előjelek – tapintatos fogalmazással szólva – „nem túl kedvezőek” a fölhalmozott európai kulturális értékek megújulása, kivált átmentése számára, miközben a történelem sem akar bevégezni... Akik most zúdulnak Európába, társulva a már korábban ideérkezettekhez, kultúránkat nem veszik át, így nem is illeszkednek be. Szóval, megint kiáltani van ok: Európa vigyázz! Amint Simon János politológus fogalmazott: Európa toleránsan befogadja az intoleráns tömegeket... Megfáradt Európánk megint halálos próbatétel előtt, még ha jóléttől elpuhult, fantasztá kormányosai nem is látják kihívásait...

– madárszárnyon ágról, ágról / föld felé / kereng a falevél / föld felé, ég felé / viszi a szél szétfelé / kergeti / egy helyt rögvest leteszi / mása onnan fölszedi / sehová sem / a sarokra elviszi...

– korábban nem ismert, mély melankólia támad korán sötétedő, borongós, esős esteken. Csüggedt, alig leplezett fájdalom a haláltól. Meglepő, de nem félelem, inkább mély szomorúság, némi önmegvetés, hiszen mire föl szeretne még életéveket a vénember, amikor olykor (gyakran!) most is nagyon nehéz... Máskor egyetlen pillantás a váratlan reggeli napsütésre, majd váratlan mesekép – szépséges szívárvány, mire derűsen mosolyog. Hullámozó kedély, mint egy gyermeké... És közben fohász erőért, mit kirótt feladatai, maradék céljai kívánnak... Dicsekszik, ha panaszkodik munkájára. Rejtegeti, de boldog ember, ha nem fáj különösebben... s viselheti még kis darabon.

– egy jogász meséli egyenes adásban a képernyőn, hogy miután a szintén jelen lévő történész-szel elkészítették Mindszenty József boldoggá avatásához a szükséges és részletes életrajzot, a dokumentumot átvevő Vatikán illetékes hivatalnok (40 év körüli személy) az iratok néhány hetes áttanulmányozása után megkérdezte: a bíboros az embertelen megkínzása után miért nem fordult

bírósághoz az ÁVH kihallgatási módszerei, a személye ellen elkövetett törvénytelenések ügyében? Kérdezi mindezt a mai vatikáni adminisztráció vélhetően fontos tagja, Európában, a 21. század elején, amikor még egy évszázad sem telt el az egyházüldözés egyik legnagyobb eseménye óta... Mindszenty József pöre Rajk László kivégzésének az évében, 1949-ben zajlott. A bíborost nem ölték meg – bár megtehették volna... És ma a vatikáni ember nem érti, miért nem fordult az ÁVH börtönéből bírósághoz! Valamikor csak úgy szajkóztam a hallottakat: ha csak egy nemzedéknyi időre is elfelejtik a múltat, elveszhet örökre... Nem tölt el örömmel, de megéltem a kijelentés igazságát. Legújabb kori szégyeneink...

– nemzetügyben szemlélő részeseivé váltunk a kínosan növekvő európai tanácstalanságnak, szellemi vakság táplálta tudatlanságnak. Nem leplezi ezt a szellemi világ folyamatos lebutítása, örökölt kultúránk lezüllése, nem is szólva az agymosó média gépesített jelenlétéről, amely a hajdani „béketábor”, a Kelet-Európában megtagadott kommunista rendszer szerves jellemzője volt mintegy félszáz éven át. Fukuyama mint ránk maradt, megbízott mindentudó, a globalizáció hasznáról zengedez még ma is, mely ugyan a máig őrzött európai nemzetközösség meghasonlásához vezet, de az óceán túlsópartjáról nézve: se baj, úgy is jó! Mert a szörnyek nem változnak jóvá, talán a jók sem válnak szörnnyé, ezért valami szürke masszát gyúrnának belőlünk az új Európa nagy tervezői, lefedni a Huntington által rég jövendőlt civilizációk, vallások harca okozta mély társadalmi töréseket. Jelenleg Európa növekvő fenyegetettségétől szorong, miközben hivatali vezetői nemzeti, kulturális gyökereinek a felszámolására törnek. A vén Európát mind távolabb sodornák mai lakóitól, mintha vezényszóra megtagadhatnánk elődeinket. Európa kulturális-vallási hagyományvilága nem irtanivaló, sokkal inkább folyamatos ápolásra szorul, ahogy a kontinens is. Bármilyen okból háttérbe szorítani, korlátozni a nálunk honos, határokon átnyúló, néphagyomány őrízte vallási-művészeti alkotásainkat, a régmúltat ezer alakban hordozó templomi, iskolai örökségünket – menthetetlen szellemi leépüléssel jár. Az európai kultúra csak akkor él könyvekben, épületekben, múzeumi tárgyakban, ha ezeket a megújuló nem-

zedékek gondoskodása elevenen tartja. Tudatos neveléssel feledtetni a nemzetek hagyományait – európaiságunk fogyatkozása. Évezredes kulturális értékeink háttérbe szorítása a szellemi arculat elvesztésével jár, amit álságosan leplez a tudatlan hivatkozás ismeretlen emberek jogaira, méltóságára. Keserves helyzet, mert változni kell, semmi kétség, hiszen nem maradhat mozdulatlan földrészünk büntetlenül, de az erőltetett mértékű-ütemű átformálás következménye rendkívül kockázatos. Az ígélet, hogy Európa megőrizheti önmagát, ha befogadja a világ különféle embereit, ételeit-italait, zenéit, szokásait, vallásait, mert minden megfér együtt békében – életveszélyes fenyegetés. Európa soha nem volt a békés együttélés példája, lakói megküzdöttek a lehetőségekért. Azt hirdetni, hogy a hazaszeretet meghaladott eszme, hogy ma már föl kell oldódni az emberi faj egészében, s csak ezután következik a haza – hamis szólam az egyetemességről, valójában a kis népek megmaradására tör. Már pedig az európai nemzetek zöme néhány kivételtől eltekintve a kis lélekszámúak közé tartozik, amelynek a létezése múlik lányaik-fiaik hazaszereteten. Rettenetes terhet hagyunk örökségül gyermekeinkre nemzeti arculatuk megőrzéséhez, apáik jó példázata híján.

– a menekültekként beáradó milliós tömegek befogadásának, elutasításának drámája „szét-razza” az EU eddig úgy-ahogy őrzött egységét. Lakói és képviselői megosztottsága láthatóvá vált, ebben békét remélni fölösleges. Ész érvek ütköznek erkölcsi parancsokkal, lehetetlen „középen” kiegyezni. A politikai ellenvélemények ütközése átcsúszott a művészeti-vallási szférába is, értelmetlen és rémisztő fénytörések villóznak. A francia polgármesterek szövetsége betiltaná a főtereken hagyományosan fölállított betlehemi jászolt, mert az sérti a világnézeti semlegességet. Egy amszterdami képgaléria cenzúrázta évszázados festményei címét és leírását, mondván a „politikai korrektség” mindenekelőtt. Mások ezt az eljárást művészeti cenzúrának minősítik, elvetik. Több északi országban levetetik a keresztet a középületekről – sérti az állami pártatlanságot. Közben a migránsok iránt kezdetben mutatott boldog fogadtatás egyre szélesebb körben csap át ijesztő agresszióba, párhuzamosan a beáradók nyomasztó tudatlanságával, választott hazájuk félreisme-

résével... Keserves, de a beözönlők mást hittek befogadóikról, választott új hazájuk nyújtotta lehetőségeikről, miközben azok maguk is tévedtek az érkezőkről. Tévedések játéka lehetne, ha nem lenne oly tragikusan fenyegető...

– valaha három helyen is éltek egy időben jelentős magyar népcsoportok – derül ki egy szak-történész dolgozatából. Julianus barát tatárbetörés elleni segítségkérő útjáról szóló leveleiben olvasható, hogy a mai Irán területén, a Volga vidéki sztyeppéken is egyaránt értették a *Halotti beszéd* és az *Ómagyar Mária-siralom* nyelvén beszélő, Kárpát-medencei magyart. Valaha nagy nép voltunk, izlelgetem a szavakat furcsa büszkeséggel. De már akkor sem tudtuk megteremteni az egységes magyar hont, hiszen földrajzi értelemben is sok száz, ezer kilométer választotta el a népet... Ám, mint Julianus beszámolójából kitetszik: erős érdeklődést mutattak messzire szakadt testvéreik viselt dolgai iránt... Az Európába jött törzsek segítséget kértek az elhagyottaktól, ők ugyan nem jöttek védelmezni az eltávozottakat, de értették a hívást... Fájón ismerős helyzetkép.

– az egyik ismerős, barátságos taxisofőr olvasó ember. Többször láttam vaskos könyveket a kocsiban, ha várakozik, olvas. A minap kértem, hol a könyv. Kapott karácsonyra többet is, mondja, az egyiket elkezdte, de a nyitó fejezetben leírja a szerző, miként robbantott fel egy terrorista egy óvodát. Az unokája óvodás, ezért nem tudja folytatni a tényregény olvasását. Most erőt gyűjt, azután majd megpróbálja, ha tudja, folytatja. „Soha nem gondoltam, hogy ilyen gyöngye lelkűvé válok – magyarázta a feleségének –, de ha ezen túl leszek, folytatom...” Mondom neki, egy évvel ezelőtt még el sem tudtuk volna képzelni, hogy így alakulnak a dolgok, azóta azonban sok minden történt Európában. Azt feleli, félti a gyerekeit, a fiatalokat, akik nem számolnak azzal, ami rájuk vár. Mi sokkal nehezebb világban nőttünk föl, de a gyerekeink jobb körülményekhez szoktak, most mégis úgy fest, a világ ezt nem veszi figyelembe, s mi nem tehetünk a jövőjükért semmit – aggodalmas öregek lettünk.

– az eredményes demokrácia sajnos megke-
rülhetetlen feltétele a tájékozott, közélet iránt ér-

deklődő, különösebb szenvedélytől mentes, józan ítélőképességű, toleráns embertömegek állhata-tos jelenléte. Ez alapvetés, mert a tudatlan, gyűlöl-ködő sokaság csak hasonló véleményeket tud ki-termelni magából. Európa-szerte új típusú pártok jelennek meg „alternatív formációk” címen, mond-ván, kiszorítják a hatalomból a régi korruptakat, magyarázzák a helyettünk is „elemzők”. A fennálló rendszer pusztá tagadása legföljebb a választási győzelemhez lehet elegendő – de utána, merre tovább? Hála a média évtizedes, felbecsülhetetlen hatású agymosásának, a tévénezők, lapolvasók, netezők mind kevésbé értik a világot. Iránymutató véleményt kérni tőlük... Visszajutunk az önveszélyes, tehetetlen demokráciához, a képmutató po-litikusok uralmához. Olvasom, Hitler legfőbb férc-művének évekig írt „kritikai kiadása” csillagászati áron kelt el Európa példaországában, miközben a rendőr a körözött személy leírásakor ne tüntesse föl annak børszínét, származási országát, külön-ben még rasszistának titulálják...

– sok éve olvastam először New Yorkról – régi zsidó írótól meg másoktól, láttam filmeket a la-kóiról, és mindenki afféle földi paradicsomként írta le ezt az országnyi várost. Hangulata van, a megvalósult demokrácia, itt nincs gyűlölet, legföl-jebb a megcsalt szerelmesek között, gengszterek igen, de ők sem bunkók, csak akivel nem lehet másként, Keresztapa mély bölcsessége, ember-ismerete, az élet itt valóban folyvást lehetőség, építsd fel magad, légy, aki tudsz. Itt a melegek is elfogadottak, a másság nem hátrány a polgár-mester-választáson. És a zene, a művészet, egy-szóval csúcs ez a metropolis. És akkor most egy angyali ifjú hölgy véleménye: Pestről ment ki, a legjobb galériákban tanult, most is egy ilyenben középvezető, vőlegénye milánói, de mégsem érzi jól magát, mert itt mindenki örökké rohan, törtet, mondja. Nagyija, ha kimegy hozzá, csak taxival jár, mert rászólnak – nem tud sietni! Galériát ala-pítana, de eszméletlen sok pénz kell hozzá. Az emberek nem érnek rá semmire, rohannak, ma-gányosak, értsd meg – magyarázza a kamerának –, itt nem lehet normálisan élni. Pedig ez a város az emberi fejlődés diadala, de ha rám szólnak az utcán, hogy nyomás tata – eldöntöttem, nem megyek oda. Persze nem kell gyalog járni, „oszt annyit”...